1 **Datum van opneming** ..... (Men gelieve dezen datum voor iedere bladzijde in te vullen).

1

	Naam van de gebruikers van den grond en van de houders van het vee.	Hoofdberoep.	Bouwland, grasland en tuingrond in gebruik.						Aantal paarden.		Aantal runderen.				Aantal schapen.			Aantal bokken en geiten.	Aantal varkens.		Aantal kippen.		Aantal korven en kasten met bijen.	Hoeveel van het gepachte land is van ouders gepacht.		Hoe groot is de uitgestrektheid hooigras in 1909 bijgekocht.		Opmerkingen.
			Eigen land.		Gepacht land.		Totaal.		Boven 3 jaar.	Beneden 3 jaar.	Springstieren.	Melk- en kalfkoeien.	Mestvee.		Jong vee.		Heideschapen.	Andere schapen.			Boven 6 weken	Beneden 6 weken.	In 1910 geboren kuikens.	Oudere kippen.						
			H.A.	A.	H.A.	A.	H.A.	A.					Mestkalveren.	Ander mestvee.	Boven 1 jaar.	Beneden 1 jaar.		Boven 1 jaar.	Lammeren.							H.A.	A.	H.A.	A.	
1	H. Potman								1																					1
2	H. Zeilmaker		1		1	50	2	50		1		5			1	2			3											2
3	J. Jalink				1	50	1	50																						3
4	A. Bonzen																		3	1										4
5	J. Driesen				20	50	20	50		2	1	10			4	5			8		7		15							5
6	G.J. Kolmanshate			10				10												2			22							6
7	J.H. Hammer				1	50	1	50				2											21							7
8	J.H. Jonkman																			1			16							8
9	A. Kuipers		7	50			9	50				6			2	2							4							9
10	D. Keizer																			1										10
11	H. Laspike			10				10															30							11
12	J. Vogel																						37							12
13	S. Brest								1														4							13
14	J.B. Vanwijk		1				1		1														15							14
15	H. Stappelo		8	50	2		10	50				6											6							15
16	h. v.d. Steeg					10		10												2										16
17	J. Scherijver				1		1		1														19							17
18	wd. H. Hollander																	1	2				6							18
19	J.v. Dorsten																		2											19
20	J.v.d. Kuis								1																					20
	Totaal		19	20	26	20	45	30	4	3	1	29			7	9		1	18	7	7		195							

Datum van opneming ..... (Men gelieve dezen datum voor iedere bladzijde in te vullen).

2

	Naam van de gebruikers van den grond en van de houders van het vee.	Hoofdberoep.	Bouwland, grasland en tuingrond in gebruik.						Aantal paarden.		Aantal		runderen.				Aantal schapen.			Aantal bokken en geiten.	Aantal varkens.		Aantal kippen.		Aantal korven en kasten met bijen.	Hoeveel van het gepachte land is van ouders gepacht.		Hoe groot is de uitgestrektheid hooigras in 1909 bijgekocht.		Opmerkingen.
			Eigen land.		Gepacht land.		Totaal.		Boven 3 jaar.	Beneden 3 jaar.	Springstieren.	Melk- en kalfkoeien.	Mestkalveren.	Ander mestvee.	Jong vee. Boven 1 jaar.	Jong vee. Beneden 1 jaar.	Heideschapen.	Andere schapen. Boven 1 jaar.	Andere schapen. Lammeren.		Boven 6 weken	Beneden 6 weken.	In 1910 geboren kuikens.	Oudere kippen.		H.A.	A.	H.A.	A.	
			H.A.	A.	H.A.	A.	H.A.	A.																							
1	J. Koppers					10		10												2										1
2	P. Brouwer																													2
3	W. Rorsam				11		11					6			4	4								14						3
4	Herd. Steg																			1				6						4
5	W. v. Veen				6		6					5	1		3	2						1	10	10						5
6	H. ten Klooster		7	50	8		15	50				8			5	4						2	25	24						6
7	H. Buisman		2	10			2	10	1					2																7
8	H. Sijp																			1			8	7						8
9	wed. C. Sieben		18		16		34								8					2				16						9
10	J. Lok		4		2		6					4		3	4	2							6	10						10
11	wed. A. de Jonge		6	20	5	50	11	70				6		4	4	5														11
12	G. Ridderenkhof				1	70	1	70												2				10						12
13	N. Rorsam																													13
14	D. Huisman		14	50	1	90	16	40	1	2		3		11				1	2				24	12						14
15	N. de Jonge					20		20												1				7						15
16	W. Huisman																			1				4						16
17	D. Vinke																			1										17
18	R. Copporaal																													18
19	R. Schaapman		2	50	10	25	12	75	1			10			5	5								5						19
20	J. Meulink																		1					5						20
	Totaal		53	180	60	265	114	353	3	2		42	1	20	33	22		1	3	11	3		73	135						

3 **Datum van opneming** ..... (Men gelieve dezen datum voor iedere bladzijde in te vullen).

Naam van de gebruikers van den grond en van de houders van het vee.	Hoofdberoep.	Bouwland, grasland en tuingrond in gebruik.						Aantal paarden.		Aantal runderen.				Aantal schapen.			Aantal bokken en geiten.	Aantal varkens.		Aantal kippen.		Aantal korven en kasten met bijen.	Hoeveel van het gepachte land is van ouders gepacht.		Hoe groot is de uitgestrektheid hooi-gras in 1909 bij-gekocht.		Opmerkingen.
		Eigen land.		Gepacht land.		Totaal.		Boven 3 jaar.	Beneden 3 jaar.	Mestvee.		Jong vee.		Heide-schapen.	Andere schapen.			Boven 6 weken	Beneden 6 weken.	In 1910 geboren kuikens.	Oudere kippen.		H.A.	A.	H.A.	A.	
		H.A.	A.	H.A.	A.	H.A.	A.			Mest-kalveren.	Ander mestvee.	Boven 1 jaar.	Beneden 1 jaar.		Boven 1 jaar.	Lammeren.										
1 L Voorma																	3									1
2 K Kinkhorst																	1									2
3 M v d Berg																										3
4 E Houkes																	2									4
5 A Schaapman				7		7												2								5
6 K v d Woude					25		25								1											6
7 A Post					50		50										2									7
8 H Suurmond		7				7					12	5			5	2										8
9 J a d Horst				6		6						2	2			2		1								9
10 A Prins		4	54			4	54	1																		10
11 K Ottink					25		25									2										11
12 T Kuiper					25		25								2											12
13 J Prins		2															2									13
14 D Vos				4		4		1	1			1														14
15 H Kroonenberg																										15
16 wed: J P Veerman				4		4						2														16
17 K v d Horst				7		7					3	3	1		1	1		1								17
18 wed: K ter Steege		2													1											18
19 H J v d Berg			5				5																			19
20 G Eikelboom																										20
Totaal		15	59	28	125	39	104	2	1		15	12	3		10	7	10	4								

Datum van opneming ..... (Men gelieve dezen datum voor iedere bladzijde in te vullen).

4

	Naam van de gebruikers van den grond en van de houders van het vee.	Hoofdberoep.	Bouwland, grasland en tuingrond in gebruik.						Aantal paarden.		Aantal runderen.				Aantal schapen.			Aantal bokken en geiten.	Aantal varkens.		Aantal kippen.		Aantal korven en kasten met bijen.	Hoeveel van het gepachte land is van ouders gepacht.		Hoe groot is de uitgestrektheid hooi-gras in 1909 bij-gekocht.		Opmerkingen.
			Eigen land.		Gepacht land.		Totaal.		Boven 3 jaar.	Beneden 3 jaar.	Springstieren.	Melk- en kalfkoeien.	Mestkalveren.	Ander mestvee.	Jong vee. Boven 1 jaar.	Jong vee. Beneden 1 jaar.	Heideschapen.	Andere schapen. Boven 1 jaar.	Andere schapen. Lammeren.		Boven 6 weken	Beneden 6 weken.	In 1910 geboren kuikens.	Oudere kippen.		H.A.	A.	H.A.	A.	
			H.A.	A.	H.A.	A.	H.A.	A.																						
1	A Zeilemaker		1		17		18		1			4			4	4														1
2	J Eikelboom		12				12																							2
3	P v d Veen																													3
4	H Vreeburg																			1										4
5	R Kuijper																			2										5
6	J Veuger				2		2																							6
7	A Stroating																													7
8	J Zeilemaker		4	20	1	30	5	50				3			1	2														8
9	J Smit																													9
10	J Smit					10		10												5										10
11	J v d Heuve		1	50	50	50	52		3	1				3																11
12	G Zeilemaker			35	2	80	3	15				4			3	1														12
13	J v d Berg		10		10		20			2	1	15		7	7	7			5		1									13
14	K Boumoan																			1				7						14
15	H v d Heuve																							8						15
16	D Linde		11	50	3	50	15			1	1	5			4	4								5						16
17	P Ester				3	50	3	50																10						17
18	A v d Werf		4	80	2	85	7	65		1		4			2	1			2				8	6						18
19	H Driezen					5		5												1				4						19
20	J v Benthem																				1		9	51						20
	Totaal		43	235	9	260	134	195	4	5	2	38	1	10	21	19		3	7	10	2	1	15	91						

Datum van opneming ..... (Men gelieve dezen datum voor iedere bladzijde in te vullen).

	Naam van de gebruikers van den grond en van de houders van het vee.	Hoofdberoep.	Bouwland, grasland en tuingrond in gebruik. Eigen land. H.A.	A.	Gepacht land. H.A.	A.	Totaal. H.A.	A.	Aantal paarden. Boven 3 jaar.	Beneden 3 jaar.	Aantal runderen. Springstieren.	Melk- en kalfkoeien.	Mestvee. Mestkalveren.	Ander mestvee.	Jong vee. Boven 1 jaar.	Beneden 1 jaar.	Aantal schapen. Heideschapen.	Andere schapen. Boven 1 jaar.	Lammeren.	Aantal bokken en geiten.	Aantal varkens. Boven 6 weken	Beneden 6 weken.	Aantal kippen. In 1910 geboren kuikens.	Oudere kippen.	Aantal korven en kasten met bijen.	Hoeveel van het gepachte land is van ouders gepacht. H.A.	A.	Hoe groot is de uitgestrektheid hooigras in 1909 bijgekocht. H.A.	A.	Opmerkingen.
1	H Oosterveen																			2				8						1
2	B ten Klooster		2	68			2	68										1												2
3	R de Vries																	1	2				4							3
4	W Krabbe		14	50			14	50	1			14				6				1	6									4
5	G Krabbe		14			25	14	25	1			9			5	6				1	5			8						5
6	wed. K Nieuwboer		12				12			1	1	7			3	4				1	3		15	6						6
7	H Boxeum				13		13		1	1		8			4	3					5	7	10	3						7
8	W Nijboer		14		6		20		1		1	10			9	10					2									8
9	H Krabbe		3		2		5			1		4			2	1							19	1						9
10	Gebr Horselenberg		6		2		8				1	8		1	5	4					2			5						10
11	J Volken				1	50	1	50		1																				11
12	J de Boer		4		3		7			1		6				2		1						4						12
13	H Volken				7		7		1			3											8	8						13
14	J Schraa																			2				8						14
15	H Hollander			15		50		75							1					1										15
16	R v d Wetering		6		2		8					4			2	1		2	2											16
17	W Veuger		2	50	5	00	7	50	1			6			6	3								3						17
18	J v d Berg		6				6					5			1	1								5						18
19	H Krabbe		2		5	50	7	50				3			1	2					3		4	1						19
20	K v Egten																			2										20
	Totaal		85	183	42	175	131	308	6	5	3	89		1	39	43		5	4	10	26	7	60	60						

Datum van opneming (Men gelieve dezen datum voor iedere bladzijde in te vullen).

6

	Naam van de gebruikers van den grond en van de houders van het vee.	Hoofdberoep.	Bouwland, grasland en tuingrond in gebruik.						Aantal paarden.		Aantal runderen.				Aantal schapen.			Aantal bokken en geiten.	Aantal varkens.		Aantal kippen.		Aantal korven en kasten met bijen.	Hoeveel van het gepachte land is van ouders gepacht.		Hoe groot is de uitgestrektheid hooigras in 1909 bijgekocht.		Opmerkingen.
			Eigen land.		Gepacht land.		Totaal.		Boven 3 jaar.	Beneden 3 jaar.	Springstieren.	Melk- en kalfkoeien.	Mestkalveren.	Ander mestvee.	Jong vee. Boven 1 jaar.	Jong vee. Beneden 1 jaar.	Heideschapen.	Andere schapen. Boven 1 jaar.	Andere schapen. Lammeren.		Boven 6 weken	Beneden 6 weken	In 1910 geboren kuikens.	Oudere kippen.		H.A.	A.	H.A.	A.	
			H.A.	A.	H.A.	A.	H.A.	A.																						
1	Jod Wetering		1	50	2	50	4	00		1		4			2	2				1	2			4					1
2	A Vos				6		6		2	1														1					2
3	J Verabbe											4								1				4					3
4	J Doesje				8		8			2		6			5	3				1	4			8					4
5	H keizer		15	3		3	15					3			1	2								5					5
6	Ab v Veen																							6					6
7	W Rijselos																			1									7
8	B Pluim																												8
9	K Bloemert																							6					9
10	R Boerenbruk																			2				7					10
11	J Kammer								1											2				13					11
12	A Corporaal		3	65	7		10	65		1		9			4	4			2		4		12	11					12
13	wed: P Pluim				1		1											1		1				14					13
14	K Schippers																												14
15	J Kronenberg				3	50	3	50							2			2	4	1									15
16	K v d Berg		10	50	4	40	14	90	1			11			2	5				2	8		12	12					16
17	wed: A Kl Klooster		2		32		34		2	1	1	27	2		10	15		1	3		19		4	13					17
18	wed: H Kronenberg		2		11		13		1			6	2		3	6													18
19	W v d Velde		18		3		21		1	2	2	17			7	7		4	7		6	2							19
20	W in Klooster		2		20	60	22	60	1		1	12	3		5	3		2	5		2	8							20
	Totaal		38	180	100	200	139	280	9	8	4	95	27		41	49		10	20	12	45	10	28						

Datum van opneming ..... (Men gelieve dezen datum voor iedere bladzijde in te vullen).

	Naam van de gebruikers van den grond en van de houders van het vee.	Hoofdberoep.	Bouwland, grasland en tuingrond in gebruik. Eigen land. H.A.	A.	Gepacht land. H.A.	A.	Totaal. H.A.	A.	Aantal paarden. Boven 3 jaar.	Beneden 3 jaar.	Aantal runderen. Springstieren.	Melk- en kalfkoeien.	Mestvee. Mestkalveren.	Ander mestvee.	Jong vee. Boven 1 jaar.	Beneden 1 jaar.	Aantal schapen. Heideschapen.	Andere schapen. Boven 1 jaar.	Lammeren.	Aantal bokken en geiten.	Aantal varkens. Boven 6 weken	Beneden 6 weken.	Aantal kippen. In 1910 geboren kuikens.	Oudere kippen.	Aantal korven en kasten met bijen.	Hoeveel van het gepachte land is van ouders gepacht. H.A.	A.	Hoe groot is de uitgestrektheid hooigras in 1909 bijgekocht. H.A.	A.	Opmerkingen.
1	D J v d Velde		4		2	50	6	50	3		1	8	2		2	5		1	3		6		15	20						
2	D v d Velde		13		7		20		1	1	2	15			6	7		2	3		9		38	22						
3	D J Kamerman		6	50	5		11	50		1	1	8			5	6		2	2		3			11						
4	W ten Kloster		2	50	24		26	50		2	2	16			7	12			4		2		25	18						
5	S Holtrust		5		11		16		1			6			4	4		1			3									
6	A ten Kloster		11		3		14		1	1		6			3	6					6			10						
7	D de Leeuw				25		25		1		1	15			7	8				1	6					25				
8	B ten Kloster		7			50	7	50				5			2	3				1	4			11						
9	W de Lange				15		15		1		2	11	1		4	8			5		9									
10	J v Pijkeren		6	60	3		9	60		1		6	1		2	3			2		4									
11	E v d Vegte		6		45		51		2	2	1	22			10	11		1	8		6		10	5						
12	wed. H Harsevoort		4	40	5	60	10				1	7	2		4	3							23	10						
13	G Denneboom				11	50	11	50	1			7	2		3	4								10						
14	H Stam																			2				3						
15	wed. Kluver																			2				6						
16	C Mak					25		25																11						
17	J ter Haar																			1										
18	A Pluim																			1										
19	wed. H Huisman		6				6																							
20																														
	Totaal		70	200	156	235	227	335	11	8	11	122	8		59	81		7	27	8	58		111	137		25				

TOELICHTING

in zake de in 1910 te houden telling betreffende het grondgebruik en den veestapel.

Doel der telling.

Het doel der telling is, een zoo nauwkeurig mogelijk overzicht te krijgen omtrent:

a. het aantal en de grootte der land- en tuinbouwbedrijven;
b. het grondgebruik van landarbeiders;
c. het voorkomen van eigendom en pacht;
d. de sterkte van den veestapel.

Tijd van telling.

Voor de telling wordt eene maand tijd gegeven, nl. van 20 Mei tot 20 Juni. Aangenomen is daarbij, dat met 20 Mei het vee overal in de weide is en de eerstvolgende maand er eene is van groote stabiliteit, wat den veestapel betreft. Zoo de telling 20 Mei begint en 20 Juni eindigt, kan het resultaat geacht worden de sterkte van den veestapel aan te geven op 5 Juni. In zeer vele gemeeenten zal men echter geene maand noodig hebben. In dit geval wordt men verzocht zooveel dagen vóór 5 Juni te beginnen, als men denkt na 5 Juni te zullen eindigen. Mocht de periode van stabiliteit, waarvan hierboven sprake is, met 20 Mei nog niet zijn ingetreden, zoo verdient het mede aanbeveling iets later te beginnen.

Wijze van tellen.

Degene, die door den Burgemeester met de telling is belast, wendt zich ter verkrijging van de noodige gegevens zooveel mogelijk tot de personen zelf, van wie hij kan vermoeden, dat zij wegens grondgebruik of veebezit onder de telling vallen of bij hunne afwezigheid tot een der huisgenooten (bij bedrijven, onder de leiding van een bedrijfsboer, tot dezen).

De verstrekte cijfers worden genoteerd in de kolom van de tellijst, waarin zij behooren. Inzonderheid wordt er op aangedrongen te willen zorgen, dat geen cijfer in eene verkeerde kolom wordt geplaatst.

Het zal in vele gevallen aanbeveling verdienen, ter gemeente-secretarie reeds van te voren den naam en het hoofdberoep in te schrijven van de personen, die men meent, dat bezocht moeten worden. De teller zal dan alleen hebben in te schrijven de personen, die hem blijken te zijn vergeten.

De tellijsten bieden plaats voor 300 namen. Uit den aard der zaak zal ook in gemeenten, waar meer dan 300 onder de telling vallende personen wonen, de geheele beschikbare ruimte niet steeds worden gebruikt, nl. dan niet, wanneer door meer dan een persoon wordt geteld.

Personen, die onder de telling vallen.

De vraag is nu, welke personen vallen onder de telling.

1°. Alle personen, wier hoofdberoep landbouwer (daaronder ook te begrijpen de veehouders) of tuinbouwer (warmoezier, ooftteler, bloemkweeker, bloembollenkweeker, boomkweeker of zaadteler) is.

2°. Alle personen, wier hoofdberoep landarbeider is en die vee houden of meer dan 5 Are land (bouw-, gras- of tuingrond) gebruiken, de oppervlakte van woning en erf niet medegerekend.

Heeft een landarbeider minder dan 5 Are land in gebruik, maar houdt hij een varken, zoo moet hij wel in de tellijst worden ingeschreven. Er behoeft dan echter alleen te worden vermeld het varken en niet de uitgestrektheid grond, die de arbeider in gebruik heeft.

3°. Alle personen, niet onder 1°. en 2°. vallende, die vee houden of minstens 1 HA. land (bouw-, gras- of tuingrond) gebruiken, de oppervlakte van woning, erf, terrein van vermaak enz. niet medegerekend.

Opgemerkt moet worden, dat ook bij deze personen het vee dus steeds moet worden geteld, onverschillig, voor welk doel het wordt gehouden en onverschillig of het veebezit al dan niet gepaard gaat met onder de telling vallend grondgebruik. Van een bakker b.v., die een tuin heeft van 20 Are, behoeft het grondgebruik niet te worden vermeld, maar zoo de man vee, bij voorbeeld een paard houdt, moet zijn naam toch wel in de tellijst voorkomen met opgave van het paard. Het is toch de bedoeling zoo nauwkeurig mogelijk te weten, hoe sterk de veestapel is. In verband daarmede is het noodig, dat ook het vee, hetwelk in het bezit van veehandelaars is, wordt meegeteld.

In een enkel geval vallen de kippenhouders buiten de telling.

Er moet in dezen intusschen eene uitzondering worden gemaakt ten aanzien van de kippen. Het is nl. niet beslist noodig te tellen de kippen bij hen, die overigens niet wegens grondgebruik of veebezit onder de telling vallen en slechts enkele kippen voor eigen gebruik houden. Zoodoende wordt voorkomen, dat in stedelijke gemeenten huis aan huis moet worden gevraagd of ook kippen aanwezig zijn. Om de daardoor ontstane onjuistheid zoo klein mogelijk te maken, gelieve de Burgemeester bij de inzending der lijst(en) te vermelden, hoe groot naar ruwe schatting het aantal kippen in de gemeente is, welke niet zijn geteld.

Waar intusschen kippen worden gehouden met het oog op den verkoop der producten moet de telling onder alle omstandigheden plaats hebben, dus ook, wanneer de houders overigens niet wegens grondgebruik of veebezit onder de telling zouden vallen.

Hoe te handelen bij afwezigheid of onwil.

Wordt niemand thuis aangetroffen, weigert men de gevraagde gegevens te verstrekken of zijn de verstrekte gegevens klaarblijkelijk onjuist, zoo zal de teller in zeer vele gevallen de inlichtingen bij de buren of, waar het arbeiders geldt, bij hun patroon kunnen krijgen.

Slaagt de teller er niet in, naar zijn oordeel betrouwbare gegevens te verkrijgen, zoo gelieve men ter secretarie op schatting berustende cijfers in te vullen en daarvan in de kolom „Opmerkingen" mededeeling te doen.

Gebruikers van grond en houders van vee. Zetboeren.

Waar van grondgebruikers en veehouders gesproken wordt, zijn daarmee bedoeld zoowel natuurlijke (mannelijke en vrouwelijke) als rechtspersonen (publiekrechtelijke lichamen, vereenigingen, stichtingen).

Van de door zet- of bedrijfsboeren geëxploiteerde bedrijven moet niet de zetboer, maar diens patroon, ook al woont hij in eene andere gemeente, worden ingeschreven, terwijl het bij die bedrijven behoorende land als eigen land moet worden beschouwd. Het is wenschelijk in de kolom „Opmerkingen" aan te geven, welke boederijen door een zetboer worden beheerd, terwijl voorts invulling van het op deze aangelegenheid betrekking hebbend staatje op het formulier van inzending wordt verzocht.

Hoofdberoep.

Het kan, wanneer iemand meer dan een beroep uitoefent, eenige moeilijkheid baren, aan te geven, welk beroep hoofdberoep is. Inzonderheid geldt dit van personen, die, ofschoon een land- of tuinbouwbedrijfje exploiteerende, toch ook dikwijls in loondienst gaan werken. Men handele hier naar beste weten, er rekening mede houdende, dat het de bedoeling is de grondgebruikers bij de bewerking der gegevens te splitsen in:

a. *landbouwers*, waaronder te verstaan zijn personen, wier hoofdberoep bestaat in het uitoefenen van akkerbouw of veehouderij voor eigen rekening;
b. *tuinbouwers*, zijnde zij, wier hoofdberoep is het kweeken voor eigen rekening van groenten (vroege aardappels en kool daaronder begrepen), ooft, tuinzaden, boom- en bloemkweekerijgewassen, alsmede bloembollen;
c. *landarbeiders*, zijnde zij, wier hoofdberoep is het verrichten van handenarbeid in loondienst in den land-, tuin- en boschbouw, alsmede in de veenderij;
d. personen, wier hoofdberoep een ander is dan de sub a, b en c genoemde.

Teneinde verwarring te voorkomen, zorge men vooral niet het woord *arbeider* zonder meer te gebruiken, maar duidelijk te doen uitkomen of men met een *landarbeider* dan wel met een anderen arbeider te doen heeft.

Eigen land.

Met *eigendom* moeten worden gelijk gesteld *erfpacht*, *vruchtgebruik*, *recht van beklemming en recht van huurcerter*, welke beide laatste alleen in de provincie Groningen voorkomen.

Gepacht land.

In sommige streken komt het nog voor, dat de pachter, in plaats van eene vastgestelde pachtsom te betalen, een gedeelte van den oogst — veelal de helft — aan den eigenaar moet afstaan. Men noemt dit *deelbouw*, *garvenpacht* of *helftteelt* en deze behooren met de gewone geldpacht op eene lijn te worden gesteld.

Voorts zij er de aandacht op gevestigd, dat land, hetwelk iemand in gebruik wordt gegeven als deel van zijn loon, is te beschouwen als gepacht land.

In sommige streken des lands komt het veelvuldig voor, dat eigengeërfde boeren, zoo zij stil gaan leven, hun bedrijf aan een der kinderen verpachten. Ofschoon dit land als gepacht land is te beschouwen en dus in de daarop betrekking hebbende kolom moet worden vermeld, is uit een landhuishoudkundig oogpunt deze pacht toch niet geheel gelijk te stellen met de gewone pacht en wordt het daarom van belang geacht den omvang van dit verschijnsel te kennen. Daarvoor dient de voorlaatste kolom.

Grasverpachting.

Voorts zijn er streken, waar de boeren zelf geen of weinig hooiland hebben, maar zich het benoodigde hooi verschaffen op de jaarlijksche hooigrasverpachtingen. De boer koopt hier dus het op een stuk land aanwezige gras en kan niet geacht worden dit land zelf in gebruik te hebben. Onder het gepachte land rekene men dezen grond dus niet mee, evenmin als het land, waarvan alleen de naweide is gepacht. Dergelijke landerijen zouden alzoo noch onder de in eigendom, noch onder de in pacht geëxploiteerde gronden worden vermeld. Ten einde hieraan te gemoet te komen is de laatste kolom opgenomen. In streken, waar het verschijnsel slechts zeer sporadisch voorkomt, behoeft men van die sporadische gevallen echter geene melding te maken. Waar het op 1910 betrekking hebbende cijfer met meer juistheid kan worden ingevuld, is dit ook goed.

Plaatselijke maten.

In sommige streken zal men de oppervlakte slechts kunnen opgeven in de plaatselijke maat. Vertrouwd wordt, dat in den regel den teller wel eene geschikte formule aan de hand kan worden gedaan om deze plaatselijke maat in HA. en A. om te rekenen.

Alleen bouw-, gras- en tuinland opgeven.

Er wordt nadrukkelijk de aandacht op gevestigd, dat alleen wordt gevraagd naar de uitgestrektheid bouw-, gras- en tuinland. In de opgegeven cijfers moeten dus niet zijn begrepen de woeste gronden en de boschgronden.

Bedrijven, die zich uitstrekken over meer dan eene gemeente.

Bedrijven, die zich uitstrekken over meer dan eene gemeente, worden met al den bij die bedrijven behoorenden grond geteld in die gemeente, waar de zetel van het bedrijf gevestigd is, d. i. waar de exploitant (zetboeren daaronder begrepen) woont of de bedrijfsgebouwen gelegen zijn. Ligt dus van eene boerderij het huis met 5 H A. land in gemeente A, 10 H.A. land in gemeente B en 8 H A. in gemeente C, zoo wordt deze boerderij geteld in gemeente A en vermeld, dat er in 't geheel 23 H.A. land bij behoort. In verband hiermede zij opgemerkt, dat de totale uitgestrektheid grond, opgegeven voor alle grondgebruikers in de gemeente, niet behoeft overeen te stemmen met de uitgestrektheid bouw-, gras- en tuingrond in die gemeente.

Paarden.

Geteld moeten worden alle paarden, onverschillig of zij aan landbouwers dan wel aan anderen toebehooren. Eene uitzondering wordt echter gemaakt ten aanzien van de bij het leger in gebruik zijnde paarden. Deze worden niet medegeteld.

Springstieren.

Hiertoe moeten worden gerekend die stieren, welke reeds als dekstier dienst doen of bestemd zijn om in het komende seizoen als zoodanig te worden gebruikt.

Stieren, die daarvoor nog te jong zijn, behooren te worden vermeld onder jongvee; stierkalveren, die gemest worden, onder mestkalveren.

Melk- en kalfkoeien.

Hiertoe moeten worden gerekend alle koeien, die voor de melkproductie gehouden worden, nadat zij voor den eersten keer gekalfd hebben. Eene koe, die eenigen tijd droog staat voor het kalven, behoort dus in deze rubriek. Eene drachtige vaars behoort tot het afkalven onder jongvee te worden gerekend.

Omtrent mestvee, dat nog gemolken wordt, zie men de volgende aanteekening.

Mestvee.

Afzonderlijk dienen te worden opgegeven de mestkalveren. Alle ander vee, dat wordt vetgemest of vetgeweid — koeien, stieren en ossen — worde vermeld in de kolom „ander mestvee". Trekossen, die weinig meer voorkomen, rekene men ook tot het mestvee.

In de Rijnstreek en ook in het spoelingdistrict worden de koeien, die gemest worden, gedurende den geheelen mesttijd gemolken. Wellicht is dit ook elders het geval. Dergelijke koeien moeten als mestvee en niet als melkkoeien worden beschouwd.

Jongvee.

Jonge ossen en jonge stieren moeten gebracht worden tot de rubriek jongvee.

Onder deze rubriek moeten echter niet worden medegeteld de mestkalveren.

Bokken en geiten.

Het in deze kolom in te vullen cijfer omvat zoowel de oudere dieren als die, welke dit voorjaar geboren zijn.

Bijen.

Het is de bedoeling, dat alleen de overwinterde korven of kasten worden geteld en niet de jonge zwermen.

Samentelling der gegevens.

Ofschoon niet beslist vereischt, zullen toch in den regel de verzamelde gegevens wel worden samengeteld. Het resultaat van die samentelling gelieve men alsdan op bl. 3 van het formulier van inzending te vermelden. Waar men verder gaat en de gegevens omtrent het grondgebruik zoodanig verwerkt, dat men tot geheele of gedeeltelijke invulling van bl. 4 van bovengenoemd formulier in staat is, wordt die invulling zeer op prijs gesteld.

Duplicaat-lijsten.

Het is niet noodig, dat men ter gemeente-secretarie afschrift der lijsten houdt. Waar men dit echter wenscht te doen of waar men om andere redenen bij iedere lijst een duplicaat wenscht, zullen deze duplicaten, die in den regel zeker niet van een wasdoeken omslag behoeven te zijn voorzien, gaarne worden verstrekt. Opgemerkt wordt voorts dat, indien zulks mogelijk is, liefst het bij de verzameling gediend hebbend exemplaar wordt ontvangen. Dat de cijfers daarin met potlood zijn ingevuld is, mits die invulling slechts duidelijk is geschied, geen bezwaar. Wanneer men genoodzaakt is een afschrift te zenden, wordt op nauwkeurigheid bij het afschrijven ten zeerste aangedrongen, daar hierbij licht de kolommen worden verwisseld.